

TORROELLA A PAS DE PROCESSÓ

En record dels amics, ja desapareguts, que fa mig segle iniciaren la publicació del Llibre de Festa Major, i amb motiu dels meus quaranta-nou anys de col·laboració a la seva obra.

El temps passa. El temps se'n va a poc a poc, mes segueix un pas regular i just. Els costums de l'home van lligats amb el temps, però guiats molt més pels homes que no pas pel temps, ja no responen a cap mesura ni regla. Un costum perdura segles i, en pocs anys, és capgirat del tot.

En el nostre país, per unes quantes raons fonamentals, fèiem processons. El poble demanava així als sants, salut, aigua, o, senzillament els manifestava amor. Feia cents d'anys que pels carrers de la nostra vila, en certs moments, la gent desfilava amb posat de circumstàncies darrera un símbol o altre. La processó representava un moment líric i apassionat, un si és no és tendre. Per això crec que el meu besavi, en Pere Pericot i Mercader, que als seus 23 anys fou donat per desaparegut durant el daltabaix de la guerra del francès (sota la dita conformista de la família: se'l deuen haver menjat els peixos!), vingué des de Cadis a peu, i enmig del grumoll desordenat que forma la mainada, aparegué darrera d'una de les processons vilatanes de 1813. Un catàleg de fets al volt de les processons fóra inacabable. Només caldria resseguir els nostres records per adonar-nos-en: la lluminositat de Corpus; la sentor d'espígol de la Mare de Déu d'agost —quan encara fosquejava a les set—; la solemnitat satisfeta i ben alimentada del vespre de St. Genís... Mes, en poc temps, el país s'adonà que no era prou correcte anar pels carrers per expressar un sentiment no compartit per la majoria que s'havia quedat a casa, al camp o al cafè, i resolgué de suprimir el que havia estat un fet multiseccular. Així ho acordaren... i en pau!

Per això avui podem parlar de processons com d'una tradició perduda, d'un costum dissecat, esterilitzat, i per tant innocu. Ara que la processó de St. Genís és també una pura relíquia i la meva assistència espiritual i material a aquell seguici no podrà repetir-se mai més, deixeu-me esplaïar en els records humans que en tinc; divagar pels topants de pedra d'un itinerari tan entranyable; flotar

dins les vaguetats d'aquell aire elemental i rústic i evocar els finíssims blaus —tocats de malva— d'una llum càlida, manyaga i afinada que ho envoltava tot. Per acabar: deixeu-me recordar Torroella!

El 25 d'agost acostuma a ser un dia clar i assolellat. A Torroella la diada sent l'estiu i encara que recordo una tarda de St. Genís amb les cadires del cafè de plaça endutes per la pluja, l'alè que puja de la terra és molt calent. En certs anys, asfixiant. Per aquest motiu, quan el baf cedeix, a l'hora baixa, l'aire es torna suau i amb l'ajuda del vent de mar els carrers s'emplenen d'una atmòsfera agradable, lleugerament sensual. Aleshores, el decandiment de la tarda, repenjat en la tonada escorredissa de les darreres sardanes, agafa un punt endolcit de molt grau. Per nosaltres, inoblidable. Era en aquest moment quan la campana tocava a processó. Les parets començaven a ser envaïdes per l'ombra blava del cap al tard. Havia fugit el sol del campanar de St. Antoni i només, allà dalt, en el Montgrí, els rosats de la pedra del castell encara clarejaven damunt el verd vell de l'espígol i els malves de les verticals del Cau del Duc.

Sota els carpanells de les voltes la gent aixecava la veu. L'esclat del tap —lligat amb cordill— de les «gaseoses», sovintejava. L'enrenou personal era virolat i total. Amb recança deixàvem la plaça, plena de vida, i anàvem a can Mundet a comprar el ciri. (Abans, fa molts anys, era costum de recollir-hi l'atxa i anar, en acabar, a pagar la cera consumida). Amb el ciri a la mà pujàvem cap al passeig de l'Església i, ara amb un amic, ara amb un altre, donàvem forma a les dues fileres del seguici.

A compàs d'orquestra arribaven les autoritats. La clerecia amb el pendo-nista i els seus dos acompanyants les esperava. La creu parroquial es posava al davant de tot, i el vicari donava la veu inicial. L'orquestra engegava una marxa molt bufada. Tots plegats iniciàvem el rite torroellenc multisecular.

El moment —que havia viscut tantes vegades, fins i tot amb el pendó a les mans (1964)— calia viure'l sentimentalment, sense complicacions. Honoràvem el Sant, el seu valor espiritual i, en el fons, la vila i la seva tradició. Jo veia en tots aquells homes que em voltaven, els Peres i Genisos, Joans i Joseps que ens havien precedit. A més —i tal vegada era el meu pecat— seguia el pas col·legial de la música per fruit d'una escenografia única de Torroella. El millor moment de l'any per delectar-me en la vila que hem trepitjat, jo i els meus, des de 1570.

Tot just deixada la capella de la Mare de Déu del Àngels —que el segon comte de Torroella, fa poc més de quaranta anys, va guarnir amb l'exquisida finestra de casa Camps—, a l'entrada del carrer de l'Església se'm feia present el tercer reducte que, sobre aquesta cantonada, havia previst l'enginyer militar Joblor, en el seu projecte de convertir Torroella en plaça forta, l'any 1709. Sobre aquesta terra —jo em deia— podia escaure's la batalla final en el cas d'haver saltat l'enemic els portals de la banda de muntanya i el gran reducte pro-

jectat a l'entorn de l'església, el cementiri i el palau de Joan I. La guerra de successió no donà per tant i no va tenir lloc cap gran atac, com tampoc no es féu res d'aquell projecte francès (1). Per aquesta afortunada fallida del destí oblidava la peripècia guerrera i admirava la gran obra vilatana que es construí, mig segle després, encara present a la mateixa cantonada: la mare de la font Recordava la nit —ben llunyana, ja— que vaig passar aquella porta, sense casa ni estadants, per baixar a l'aqüeducte subterrani que fa arribar l'aigua de la falda del Montgrí fins a la font de plaça. Aquesta obra extraordinària del segle XVIII, en el seu temps, fou una feina enginyosa, avançada i tan moderna que no la va conèixer en Baldiri Saguer, aquell senyor que dos segles enrera —1566— es féu construir, ...nou anys abans de morir, una de les cases més belles de la vila. Quan, tot passant, jo tocava la pedra d'aquesta casa (que amb tant sentit i encert ha tornat a vida l'amic Josep Dalfó), la música de vent, que venia part darrera, entrava triomfant en l'estretor del carrer. La sonoritat del metall adquiria una volada solemníssima que, a ben segur, hauria fet sortir a la finestra el senyor Baldiri i, en satisfer-lo, treure-li del pensament la greu sentència que féu gravar a la pedra que el cobreix: «Si jo m'oblidés de tu, Baldiri Saguer, que resti encarcerada la meva mà dreta» (2).

Jo li deia un parenostre —sempre m'he hagut de refiar d'aquesta mà— girant els ulls i recreant-me en la façana parellera de la casa Bataller. A l'altra banda, amb la tristesa del segle XIX, apareixia la pedra refinada de casa Galibern. A la dreta endevinava el solar on s'escaigué —fa un centenar d'anys— la farmàcia del Sr. Coromines; la que desvetllà el destí d'apotecari del meu pare. Arreu veia els ràfecs capçant cinc segles de tota llei de paraments; mentre el seguici —pas a pas— era contemplat des de portals i finestres: en aquella casa, les senyores ho feien al balcó i el servei, a peu dret, a la porta; en una altra, una mainada ens veia passar amb ulls de sorpresa. El cos repenjat en un ampit, dues noies xiuxieujaven i reien. Darrera un balcó s'encenia un llum i ensenyava, íntima i càlida, una cambra de color maduixa.

Callava l'orquestra, i el silenci —només soroll de passes— convidava a remirar —quantas vegades no ho hauré fet!— la façana del palau dels Solterra: la gran finestra gòtica sobre el portal dovellat. L'aparell de la pedra irregular, quasi informal. Al costat, els carreus perfectes. Una porta que sembla vinguda d'Itàlia: el renaixement. Qui podria sostreure's, portat per l'emoció del moment, a no evocar els interiors d'aquella gran casa: el pati d'entrada; l'altra —a pis— que l'arquitecte Massó tocà de poesia llunyana. Les escalinates, les grans sales, cambres... tot buit i oblidat. Oblidada, també, aquella poesia que, en la darrera nit d'estatge, el decorador i literat F. Mirabent va escriure, primorosament, a la paret del dormitori. Era inspirada per una noia de la vila que havia conegut en la seva estada al palau (en fou el decorador?). Jo també, pel mateix motiu, l'hauria escrita quan, de jove, se m'enduià el pensament aquella

---

(1) Llibre de F. M., 1970: *Torrocella, p'ça forta?*, J. P.

(2) Llibre de F. M., 1964: *Torroellencs del s. XVI*, J. P.

noia que cada dia passava per aquest carrer... mes el record es fonia i la fantasia l'esborrava una remor espessa i multitudinària, que anava creixent. Venia de plaça.

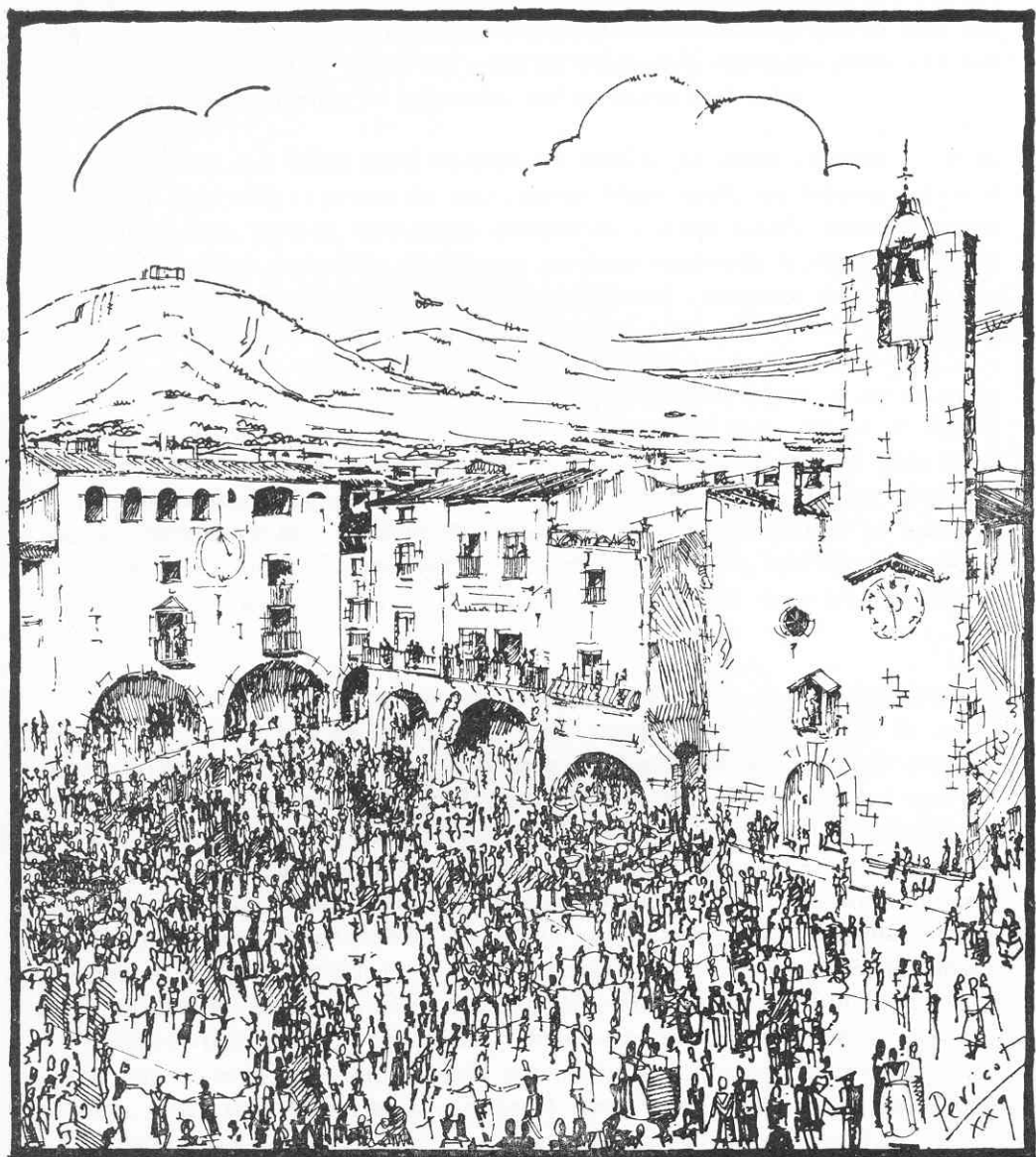
A la cantonada de can Sastregener —gran façana sacsejada, mes amb magnífics elements gòtics intactes— feia estona que s'apilava la gent per veure passar la desfilada religiosa. A la plaça, una gernació de dones, criatures, forasters, i en els darrers temps, turistes, posats a totes dues bandes, obrien un carrer virolat i tafaner pel qual s'escorria —fins aturar-se— tot el seguici.

Al bell mig de la plaça, davant la casa de la vila —guardada en aquelles dies pels gegants—, l'orquestra s'armava d'uns violins de corda tendríssima i refilava una peça musical religiosa, amb part cantada per la millor veu —baix o tenor— del conjunt musical. La clerecia arrodonia l'entremig amb un motiu litúrgic, senzill i emotiu. Mentre el llatí m'arribava —ara perfumat d'encens, ara de tabac— al racó inoblidable de can Castells, jo podia endevinar, en les cares del públic, tota una gradació expressiva, des de l'emotivitat a la sornegueria.

Tot just enllestit el cant —ensucrat i una mica planyívol—, s'acabava el silenci respectuós que havia mantingut tothom. Oportú, el vicari donava l'ordre de seguir i recomençava el pas —ara massa viu, ara massa lent— d'aquelles dues-centes de lluminàries. Del campanar de St. Antoni queien dos quarts de nou.

A les poques passes —entrats al carrer Major— apareixia la senyora casa Mascort —de tanta tradició pictòrica—, edificada amb no massa fortuna, sobre el solar del Comte de Foixà; el que malmenà els seus béns i féu desaparèixer la família de l'Empordà. A la dreta, agradable i clara, ens cridava la casa del nostre compositor entrançable: en Bou. La finestra del primer pis no em deixava oblidar aquella tarda d'estiu (20 d'agost de 1924) aleshores que vaig parlar abundantment amb en Vicentet. Darrera aquells vidres precisàrem el dibuix que, més tard, vaig fer per l'edició de «La Mare Cantora» —sardana d'aquell any—. Amb la claror de la tarda, suau i filtrada, sobre el vell piano, va destriar-me el sentit de moltes melodies seves. M'evocà els moments de creació de tonades, alegres i saltadores, i com a demostració del seu caràcter de músic instintiu, fresc i popular, es recreà, tot fent-me'n la glosa, en els «llargs» de «L'anell de Prometatge» (estrenada l'any 1913), estrofa per estrofa: ara parla el promès, ara la pubilla... rondina l'avi... tot senzill, elemental com tantes melodies sortiren d'aquell teclat.

Mes la cinta pietosa del vespre de St. Genís anava descabdellant-se i aviat travessava la cruïlla del carrer de la Porta Nova (ara de Josep Sabrià). Com en la del carrer d'Ullà, s'hi ajustava la gent que no volia perdre l'espectacle anyal del seguici, i fruit-lo de primera mà. Un any, vull recordar-ho, estintolat en aquella cantonada de pedra (ja desapareguda) que es guarnia amb unes finestres sempre florides, vaig trobar-hi el vell amic Lluís Roca, l'ermità estat de Santa Caterina. Encara que la processó era un acte religiós, la seva humanitat

La Plaça de la Vila a l'hora de les sardanes de la tarda, preludi de la tradicional processó de Sant Genís.

Dibuix de Joan Pericôt. Any 1929.

fou tan considerable que permeté el goig de la paraula o l'estreta de mà amb l'amic trobat a l'atzar. Per ser així, des d'aquell any 1966, tinc el trist record de les paraules del volgut amic, que si mai va entendre —ell, mentalment del segle XVII— la sincera enveja que jo li tenia, entengué molt bé el sentit de les nostres mans juntes aquell vespre, quan em digué: —Vostè i jo ja no ens veurem mai més. Vaig respondre-li evasivament... que no m'ho creia, que la vida era llarga..., mes quan s'ha viscut un quart de segle a la «tebaida» d'una vall perduda, els pressentiments no enganyen. No el veuria mai més!

La música, que havia callat després de l'esforç de plaça, reprenia la feina. A la llum dels ciris —ja era de nit—, carrer Major avall, les façanes s'anaven tornant severes, denses, carregades d'espatlles i d'una alçada desproporcionada amb l'estretor del carrer. Les grans cornises retallaven la clariana del cel estrellat i l'escenografia del conjunt esdevenia irreal i llunyana. Ara sí que tots plegats fèiem voltar la roda del temps al revés.

Les cases-palaus, que en el seu temps ennobliren el carrer, ja no es veien tan ben conservades com les del carrer de l'Església; però encara el mateix alè sortia de les portes dovellades i de les finestres motllurades pel gòtic tardà o pel renaixement. Casals del XVI de carreus perfectes, ampliat el XVII amb mamposteria; renovats el XVIII, la cara rentada pels esgrafiats i el morter i —caigudes les famílies— malmesos, apedaçats i adaptats, del XIX ençà. Totes aquelles parets, avivades per la Torroella rural i menestral, eren ara les nostres voreres.

A la dreta, la casa Hospital tan decorada. Més avall, la casa Pastors —la façana més pura i fina de tota la vila— que tornarà a viure al servei de la cultura. A l'esquerra, feta caserna —Guàrdia Civil a la porta—, la casa Metge... Adéu-siau «Josep Metge, notari, fill de la vila de Torroella de Montgrí de l'Empordà», com diu la llosa, sota la qual descansa, ja fa quatre segles, al claustre de la Catedral de Barcelona (2). També sota l'asfalt d'ara deu reposar aquella roda de molí que, dins la terra del carrer —fa mig segle—, veia sortir de casa seva aquella fadrina tan bonica. En seguir no passava desapercebuda la casa Sanant. A la dreta, altre cop, la casa Massaguer —a cal Batu-Miracle picapedrer!—. Dintells solemnes, correctes, reglejats per una teoria de motllures d'un renaixement pulcríssim. Traça d'ofici perdut, que en una sola peça enllaça el dintell —ample i generós— amb la corresponent llosana del balcó de gran volada, escairada i perfecta. Aquest és el darrer casolot del carrer Major, que —fa molts anys— llua un pati posterior inequívocament meridional.

I s'aprimava la solemnitat que ens havia voltat, i creixia la humanitat de l'ambient. Les cases tenien ja un aire rústic i camperol, propi del seu ús i veïnatge: una dona ens veia passar, tot aguantant-se el davantal; una entrada, mal

---

(2) Llibre de F. M., 1964: *Torroellencs del s. XVI*, J. P.

il·luminada, deixava veure un carro i un home que trastejava indiferent. De dins venia el soroll d'una galleda i un baf moll, amb sentor de quadra.

Quan havíem passat la porta de can Marca —el forn públic on fa més de seixanta anys portàvem a coure els pans i les coques de les pasteres familiars—, l'alè de l'aire donava a entendre que s'havia refregat pels xiprers, pels marges i per les fruitaredes de les hortes de la banda del riu. El pas de la «Branca» —ara coberta— ens feia present el xiuxiuejar de l'aigua pels recs, la geometria ingènua dels corriols, i la vaporosa humitat que vagareja per les arbrades del Ter. Si en tenies dubte, només calia escoltar les granotes rondinaires i aquell grill tossut, que explicava la nit a la seva manera. En arribar a aquest lloc —meitat de la caminada—, la comitiva religiosa s'aigualia i es desfeia. Sense música, ni cants llatins, tots anàvem desordenats i a la deriva. Per sort, la fosca misteriosa, incerta i esquerpia, ens ajuntava a tots. A ple sol —jo pensava— més de quatre haurien anat per préssecs, o escarola; la nit, però, i la campana insistent i ploranera de l'Hospital —amb veu de monja— ens cridava, prou a la vora, per no redreçar el seguici i entrar, en silenci i capcots, al carrer de la benèfica casa.

A quatre passes de la muralla enderrocada, cada any jo esperava la trista sorpresa que el temporal de la vida ens preparava a la porta —talment arrancada d'un poble de Castella— del convent de Mercedaris, convertit en benemèrita institució torroellenca. Emmarcats per la pedra del portal, a contrallum del claustre, cada nou St. Genís, apareixien, cansats, vençuts, pàl·lids —la mort ja els havia maquillat per a l'acte final—, els homes i dones que la tragèdia, o la desgràcia, havia portat a les galeries superiors d'aquell claustre fred i sense gràcia. A tots els recordava jo plens de vida, i a la majoria els tenia presents en converses familiars a casa meua. L'aiguafort era molt contrastat, i el record, espès i tristament desagradable. La llista llarga. No voldria començar-la, mes puc evocar —han passat seixanta anys— la figura contrafeta de la pobra Gracieta Bigoles, la qual demanava insistentment al meu pare, que cuidés de proporcionar-li un bagul a la seva mida. «No s'hi miraran», deia, per reforçar el prec. Temia l'estretor de la fusta. Ella tan guerxa!

Altres espectres se'm superposaven, mes passat el descans musical, tornava la tonada rumbosa i, tots plegats, agafàvem la força necessària per a recórrer la darrera part de l'itinerari tradicional.

Carrer de l'Hospital amunt, jo acostava el ciri a la porta del número 10 del carrer. Era la vella casa pairal dels meus. D'ella, en sortí l'avi, i a ella arribà —aquell vespre— el besavi, perdut. Dins d'ella s'abrigaren moltes hores benaventurades de la meua infància, i fins passada la meitat del segle, a la seva porta, jo deia adéu a la darrera pubilla de la família. Arribà als 94 anys.

Tot pujant, el barri es decandeix i les cases han estat molt sacsejades. Amb aquest pensament arribàvem a la petita plaça, de nom vell i ben significatiu: Les

Mesures. El públic darrer ens hi esperava, mes tots presentíem el moment final, ja a la cantonada. El preludi s'iniciava quan la lluminària dels ciris feia grogejar la solemne i severa façana de casa Negre. El gran domàs que, cada any, la família posava al balcó —com una capçalera del carrer hospitaler— i la seva constant i noble presència, n'eren el primer toc. Seguïem pel carrer de la Codina. No sé si érem gaires els que admiràvem la magnífica façana de pedra que el primer comte de Torroella féu edificar per capçar el seu palau per la banda de tramuntana. El projecte de l'arquitecte barceloní Martorell, portat a cap a cavall dels dos segles, fou correctíssim i fa pensar —per l'ajustat i pel caràcter— que l'home s'havia mirat les cases de Torroella. Això, en un professional de Ciutat i en el moment divagatori que ho projectà, és molt d'agrair.

L'embalum de pedra, de gran categoria, lliga bé amb l'arquitectura popular, mitjançant una casa que resta incrustada en el cub enorme del palau. A aquest edifici secundari, des de fa molts anys, li dóna vida la «Fonda Mitjà». En passar la processó, el moviment de la casa animava la cantonada, amortallada amb pedra. De les finestres de planta baixa —com si a palau prepararessin una gran festa— se'n desprenia una excitant olor d'estofat, que feia oblidar solfes i llatins. Els senzills acompanyants estiràvem el pas i enfilàvem la recta final, cap a la Parròquia.

En aquell instant, del campanar que la fe del segle XVIII no va poder enllestir, en baixava un ruixat de campanades. Els músics refilaven per darrera vegada la «marxa» que havia donat aire i compàs a la processó. Tota la cera cremava al volt de les figures principals de la comitiva. Els assistents havien deturat el pas perquè entressin al temple el pendonista amb tots dos acompanyants; la junta d'obra; la clerecia —vermells i daurats—, i el Consell municipal —vermell i plata.

L'espai que, per breu estona, ocupàvem tots plegats, poc haurà variat des que fou camp obert entre la Cellera —barri jueu— i el casc regular i geomètric de la Vila. Cal creure —segons el pla de Mr. Joblor— que s'ha empetitit per mor del jardí de casa Carles (antic palau de Joan I) i per les banals construccions de la banda de llevant, les quals s'emportaren, fins i tot, la muralla d'aquell cantó; mes el teló de fons de l'església i les restes del palau no ens priven d'imaginar-nos qualsevol dels moments espectaculars —molts d'ells tràgics— que deuen haver contemplat les gàrgoles dels contraforts gòtics del temple.

Obsessionat amb la decoració arquitectònica, la música, les atxes i les campanes, cada St. Genís m'acostava els fantasmes del passat: em recordaven el vespre del 27 de maig de 1694, quan, sacsejada la Vila i ajaguts els sembrats per la baralla d'aquell dia entre 40.000 homes, les tropes franceses victorioses portaven a colgar el cos del Marquès de La Salle i el del Baró de PELLE a la capella de sant Miquel (avui de St. Josep) i, al cementiri de l'església, el del Marquès de Xitlloir que havien mort, el matí, sobre els camps que veuen Gualta (3).

---

(3) Llibre de F. M., 1957: *La guerra en el paisatge*, J. P.

M'imaginava el Duc de Noailles travessant aquest ample espai; darrera d'ell tota la comparsa de què era capaç la França de Lluís XIV: ajudants, servidors, soldadesca —roba virolada, barrets emplomallats—, trompetes, soroll d'armes —espases i arcabussos— enmig de la fortor humana, masegada i bruta, d'un exèrcit que acaba de veure morir uns quants milers d'homes.

Però la flaire nocturna, de pollen i de mel, i la presència de tots aquells que feien la Torroella actual, m'aclarien el malentès d'una imaginació enterbolida.

Finalment, tots entràvem a l'església. La nostra petita catedral era plena de gent —sobretot dones— que no havien pres part a la desfilada. Jo entrava a la capella lateral de St. Josep. Sota el peus tenia les restes del Marquès de La Salle i del Baró de Prelle. M'agradava el lloc perquè, davall els quatre nervis gòtics, hi era sol.

Amb un discurs el Sr. Rector feia l'apologia del sant d'Arles. Enllaçava la fe d'ell amb la del nostre poble. D'acord amb la concurrència a la processó —i aquesta fluctuava segons les amistats i simpaties del «pendonista»— la comparança era encoratjadora, i la lloança al portador del pendó, manifesta. Si per certes coses l'acompanyament popular havia esdevingut escàs —semblava un combregar, que deien les dones— el lament era un anatema. Feia molta tristesa.

Seguidament, des de 1951, cantàvem els emotius goigs del volgut Mn. Viver i l'acte s'enllestia amb la nota aguda de la benedicció dels presents, que era acompanyada per l'himne reial. Les arestes del nostre gòtic, sec, senzill, estricte i de pocs romansos, s'afinaven fins semblar que les estressin des del cel.

Acabat l'acte, les autoritats deixaven el temple. Fa molts anys, eren acompanyades del «pendonista» —persona de relleu i representativa— que ja dins la sala de sessions del municipi donava les gràcies al poble; allí s'expressaven coses amables i ben dites. En escassejar la retòrica i l'eloqüència, aquest final fou debolit, ja fa temps.

Nosaltres sortíem defora amb la cera apagada. La fresca es tornava quietud. Només el fum dels sopars gatejava —sense zel— per les teulades.

Carrer de l'Església avall, me n'anava cap a casa. A mig carrer, pel soroll que sentia, a can Mitjà ja rentaven plats. El somni era acabat.

* * *

Ara, d'aquelles hores de St. Genís, no en resta més que el record i —en un calaix— els darrers ciris que hi vaig encetar. Hi tinc cera per tot el temps que pugui viure.

Quan, algunes vegades, els vespres, el poble esdevé a les fosques per mor d'una avaria elèctrica, obro el calaix i faig cremar un d'aquells ciris, cada cop més grocs. A mi, la fugida de la llum normal i descarada, em plau. Francament sóc feliç amb l'entremaliadura que la naturalesa juga a l'home quan, amb un cop de llamp o una fuetada del vent, li inutilitza l'enginy. Aleshores, dins la penombra, la flama del ciri, indecisa i poruga, em resulta una troballa, ja que m'encomana la serenitat de les coses íntimes i senzilles.

Després, apagada la flama, l'olor greixosa i fumada del ble, m'acompanya una bona estona i em deixa pensatiu com si hagués cremat un llibre vell, una carta descolorida... o el temps. Aquell temps torroellenc, quan al meu dormitori no tenia altra llum que l'espelma i, en apagar-la, la veu del meu pare em deia: bona nit, fill meu!

Joan Pericòt